

'Baerne'

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne"

Conimex®

De Oosterse keuken thuis.

Slamat Makan – Smakelijk Eten.

Historische Kring Baerne

Postbus 326
3740 AH Baarn
tel. 02154-30377

Voorzitter

J.G. v.d. Kraats
Torenlaan 34
3743 HH Baarn
tel. 02154-21000

Vice-Voorzitter

H.J. Uileman
Rembrandtlaan 20
Baarn
tel. 02154-20667

Algemeen Secretaris

F. Muts-Snel
van Goyenlaan 213
3764 XH Soest
tel. 02155-12989

Penningmeester

I. Huls-Brandsma
Wittelaan 8
3743 CP Baarn
tel. 02154-22974

Werkgroep Archeologie

J.W.A.A. van der Laan
Schoener 12
3742 HD Baarn
tel. 02154-11656

Werkgroep Archiefonderzoek

H.M.M. van Vugt
Vollenhovenschans 19
1324 HS Almere
tel. 036-5344421

Werkgroep Interviews en Reportages

J.M. v.d. Brink-v. Wijkvliet
Prof. Meijerslaan 10
3741 XH Baarn
tel. 02154-20161

Werkgroep Oudheidkamer

R.J.E. Luikinga-Geijtenbeek
Klaproosstraat 15
3742 RA Baarn
tel. 02154-15724

Redactie Baerne

E.J. Heun-ten Holt
Bilderdijklaan 19
3743 HR Baarn

H. Bronkhorst

J. Kruidenier

R. Uileman

T. Biemans

Ledenadministratie

N. Kuyt-Smit
v. Wassenaerlaan 16
3742 AH Baarn
tel. 02154-18065

Lidmaatschapkosten

minimaal f 35,- per jaar per gezin
minimaal f 25,- per jaar individueel
minimaal f 12,50 per jaar jeugdlid (14 t/m 18 jaar)
Bankrek.nr.: 30.47.28.292
Postbankrek.nr.: 41.92.133
Losse verkoop "Baerne": f 5,50 verkrijgbaar bij N. Kuyt-Smit en Boekhandel Den Boer, Laanstraat 69

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. Dit nummer kwam mede tot stand door Drukkerij Bakker Baarn.

INHOUD

RESTAUREREN OP ZIJN BAARNS, EEN KWESTIE VAN ZORGVULDIGHEID	blz. 2
GESPREK MET MEJUFFROUW BROEKHUYSEN	blz. 8
MEDEDELINGEN	blz. 14
DE HERMITAGE VAN DRAKESTEIN	blz. 16
JAN DE BEIJERS TEKENINGEN VAN "EEN REDELYK EN VERMAAKELYK DORP"	blz. 18

RESTAUREREN OP ZIJN BAARNS, EEN KWESTIE VAN ONZORGVULDIGHEID

Ten geleide

Verontwaardigd over de wijze van "restaureren" van het prieel in het Cantons Park en de verwoesting van de twee prachtige siervazen vóór de Wintertuin, schreef ik onderstaand artikel voor dit maart-nummer van Baerne.

Ik leverde dit artikel 17 februari j.l. in. (deadline Baerne)

Vrijwel gelijktijdig echter, hadden een aantal verontruste Baarnaars de Werkgroep Bescherming Baarnse Wintertuin opgericht, zodat ik gelukkig niet de enige bleek, die zich het lot van het Cantons Park aantrok.

Helaas namen de leden van deze werkgroep, noch de Baarnsche Courant, de moeite zich van de historische feiten op de hoogte te stellen, waardoor er een nogal paniekerig artikel met veel fouten in de Baarnsche Courant verscheen.

De Gooi- en Eemlander en een radio-omroep voegden nog wat onjuistheden toe, zodat er jammer genoeg een onduidelijk beeld ontstond.

De vazen van de colonnade en die bij de Wintertuin werden onderling verwisseld en verkeerd gedateerd. Er werd ten onrechte gesproken over nokvazen van "Namens hardsteen" en ook het lot van deze vazen was niet duidelijk.

Vernietigd? Weggegeven? Was er een afdruk van gemaakt of niet? Ik besloot daarom mijn voor Baerne bestemde artikel al vast in de Baarnsche Courant van 23 februari te plaatsen in de hoop wat licht te brengen in deze duisternis.

Hoewel de zuilen van de colonnade niet begonnen te schudden als gevolg van het tumult, dat door alle publicaties werd veroorzaakt - dit was wel het geval in 1901, toen het circus Barnum en Bailey Oud-Rozenburg bezocht - toch kan ik me niet aan de indruk onttrekken, dat deze publicaties enige schrik in het Baarnse hebben teweeggebracht.

Laten we hopen, dat de Baarnse gemeenschap in de toekomst hierdoor misschien eindelijk eens wat zorgvuldiger met haar cultuurgoed zal omspringen, waardoor het bijvoorbeeld onmogelijk wordt, dat Baarnse gemeenteafdelingen op eigen houtje gemeenschapsbezit vernietigen of ondeskundig "restaureren".

Een goede inventaris van al het Baarnse cultuurgoed in de breedste betekenis (dus ook archieven en beeldende kunst) en een regelmatige controle door een door de gemeente aangewezen en verantwoordelijk gestelde ambtenaar zijn hiervoor absoluut noodzakelijk.

J.Kruidenier

In ons tijdschrift Baerne (16e jaargang nr.4) schreef ik in december '92 een uitvoerig artikel over de monumentale versieringen in het Baarnse Cantons Park. Aanleiding voor mijn onderzoek waren de alarmerende berichten in diverse kranten over de verre staat van verwaarlozing, waarin zich deze tuinmonumenten bevonden.

Voor de "restauratie" Ionisch kapiteel, architraaf en siervaas. Okt. '92

Foto: Historische Kring Baerne

Gelukkig berichtte de Baarnsche Courant van 10-3-'92, dat de Gemeenteraad van Baarn had besloten de zgn. "colonnade" (het tempelvormige prieel) te restaureren, waarbij "de banden en consoles zouden worden hersteld en de acht siervazen zouden worden vervangen." Hiervoor was een bedrag van f. 15000,- uitgetrokken. Bij mijn onderzoek ontdekte ik tot mijn eigen verbazing, dat "de colonnade" en de bijbehorende stenen waterval afkomstig waren van het oude buiten Roosenburg uit de Amsterdamse Watergraafsmeer (voorheen Diemermeer), thans Oosterbegraafplaats.

In het Amsterdamse Gemeentearchief vond ik zelfs een foto uit 1897, waarop beide tuinmonumenten voorkwamen. (zie Baerne 16-de jrg. nr.4)

Deze achttiende eeuwse tuinversieringen werden in 1914 door August Janssen op een veiling gekocht, nadat oud-Roosenburg in datzelfde jaar was gesloopt. Of August Janssen op deze veiling nog meer tuinversieringen kocht, heb ik niet kunnen vaststellen. Het is echter waarschijnlijk, dat de twee siervazen en de fontein (putto op dolfin) ook op een dergelijke wijze werden verkregen.

*De nog ongeschonden siervazen met
de initialen J.V.
Okt. '92
Onlangs door vandalen volkomen
vernield!
foto Historische Kring Baerne.*

Ook in de zeventiende en achttiende eeuw was er al een levendige handel in dit soort tuinversieringen.

Janssen kocht deze tuinmonumenten voor zijn in 1905 aangelegde overtuin, het latere Cantons Park.

De "colonnade" werd in 1915 op een verhoging geplaatst, zodat men van hieruit een fraai uitzicht had op de Eem en de Zuiderzee.

Op de zijkant van de bakstenen fundatie liet August Janssen drie medaillons aanbrengen. Op het middelste medaillon werd de volgende tekst aangebracht:

**VERPLAATST
VAN
OUD-ROSENBURG
IN DE
DIEMERMEER
NAAR CANTONS PARK
BAARN
1915**

Bij mijn bezoek in 1992 was deze tekst volledig onleesbaar geworden.

De balustrade aan de achterkant was verdwenen en het gebouwtje vertoonde evenals de stenen waterval diverse scheuren.

Onlangs vertelde een kennis mij enthousiast, dat "het tempeltje prachtig was geres-
taureerd."

Na het vernemen van dit verheugende nieuws, spoedde ik mij dan ook terstond naar het Cantons Park om de in eigen beheer door de afd. R.O.B.O. uitgevoerde restauratie te kunnen aanschouwen.

De verdwenen balustrade was gelukkig weer aangebracht en keurig hersteld, waarbij de vroegere scheuren zorgvuldig waren gedicht.

Hiervoor moest echter wel enig viswerk verricht worden in de ernaast gelegen vijver. Onder het motto: " het beste archeologisch archief is de vijverbodem", waren een aantal balusters daar door vandalen enige jaren ondergebracht.

Jammer alleen, dat de tekst op het middelste medaillon niet werd hersteld, de stenen waterval onbehandeld bleef, de kleinere scheuren niet werden gerepareerd en het geheel niet met behulp van een hogedrukspuit of door middel van zandstraling werd gereinigd. Ook de uit zijn krachten gegroeide heg blokkeerde nog de oorspronkelijke ingang.

Maar verder niets dan lof over de geleverde prestatie!

Tot mijn oog viel op de acht vernieuwde, spierwitte siervazen op de architraaf. Waar waren de ongetwijfeld in slechte conditie verkerende, maar prachtige met eikebladeren versierde, achttiende eeuwse exemplaren gebleven?

Nader onderzoek leerde me, dat ze waren vernietigd!

Er was er niet één voor het nageslacht bewaard, ook aan de Historische Kring werd niet gedacht.

Inplaats van het maken van afgietsels van de originelen, desnoods in kunststof-op een begroting van f.15000,- moet dat toch mogelijk zijn geweest- werd een groot tuincentrum in de naaste omgeving bezocht.

Op het boodschappenlijstje stonden acht trechtervormige bloembakken (asbestcement?) en acht trossen cement-fruit.

De bakken werden keurig op de architraaf gemetseld en gevuld met specie.

Bovenop deze op ijsbekers lijkende bakken werden als klodders slagroom, de versteende uitwerpselen van Pomona aangebracht.

De uitvoerders hoeven zich niet te schamen. Ze moeten ongetwijfeld met enthousiasme en nauwgezetheid aan dit project hebben gewerkt.

Hun opdrachtgevers echter hadden moeten weten, dat deze vorm van herstel met restauratie niets te maken heeft.

Na de "restauratie". Ionische kapiteel, architraaf en ijs met veel slagroom. Jan. '94.

Foto: J.Kruidenier

Na kennis te hebben genomen van deze Baarnse wijze van restaureren besloot ik op deze regenachtige januarimiddag nog even door het park te wandelen.

Groot was mijn respect voor de tuinman, die in zijn eentje dit hele park zo goed weet te onderhouden.

Bij de Wintertuin kreeg ik die middag een tweede schok te verwerken.

Aan de voet van de trap lagen de brokstukken van de totaal kapotgeslagen (zeventiende eeuwse?) siervazen. Ook hier hadden vandalen op een weekend huisgehouden en waren de slecht onderhouden en kwetsbare vazen, die vroeger tegen de vorst met stro werden ingepakt, vernield.

Hoewel de vernieling aan de instanties was doorgegeven, lagen de scherven volgens omwonenden al weken in het gras.

Toen één van de bestuursleden van de Historische Kring in februari (de scherven waren nog steeds niet verwijderd) hierover contact opnam met de afdeling R.O.B.O. was het verbaasde commentaar: "We wisten niet dat die vazen zo oud waren!"

Helaas moeten we constateren, dat de Gemeente Baarn onzorgvuldig omspringt met haar culturele erfgoed, want bovenstaande gevallen stonden en staan helaas niet alleen.

De Gemeente Baarn blijkt haar, dus ook onze bezittingen van culturele waarde (in de ruimste betekenis) niet geïnventariseerd te hebben, noch geregistreerd. Ook is er sprake van een gebrekkig beheer, waarbij van een regelmatige controle geen sprake is.

Op deze manier is er niet alleen een klimaat geschapen voor verloedering, maar ontstaat ook het gevaar, dat allerlei waardevolle zaken spoorloos verdwijnen. De prachtige tegeltableaus van de voormalige kleuterschool Lenteleven zijn hier een goed voorbeeld van.

Gelukkig bleven ze, mede door toedoen van de Historische Kring, op het nippertje voor de Baarnse gemeenschap bewaard en belandden ze niet op de schoorsteenmantels van diverse Baarnse huiskamers.

We nemen aan, dat desinteresse en onverschilligheid de oorzaken zijn van het tot op heden ontbreken van een nauwkeurige registratie en controle en dat er geen andere bedoelingen aan ten grondslag liggen.

We willen daarom de verantwoordelijke Baarnse bestuurders vragen zo spoedig mogelijk de nodige maatregelen te nemen.

J.Kruidenier

N.B.

Inmiddels kunnen we berichten dat er een gesprek heeft plaats gevonden tussen de verantwoordelijke wethouder, een vertegenwoordiger van R.O.B.O. en vier leden van de H.K.B.

Een stagaire kunstgeschiedenis is momenteel bezig met de registratie van het Baarnse cultuurerfgoed.

In ons volgende nummer zullen we hier de nodige aandacht aan besteden.

GESPREK MET MEJUFFROU BROEKHUYSEN

Oud-leerling en oud-onderwijzeres aan de Nieuwe Baarnse School

Onlangs kreeg ik een tip eens te gaan praten met Juf Broekhuysen.

"Zij weet nog zo veel te vertellen over de N.B.S. Haar vader was er destijds hoofd der school."

Voordat ik haar opzocht, bladerde ik eerst nog even in het herdenkingsboek van het 75-jarig bestaan van de N.B.S., in september 1983 uitgegeven onder auspiciën van de jubileumcommissie "75 jaar N.B.S."

Ja hoor, daar las ik een bedankbriefje van de heer N.Broekhuysen, gedateerd 4 januari 1947. Dat moest haar vader zijn.

Laat ik eerst nog even in 't kort de ontstaansgeschiedenis van de school opschrijven.

In 1908 besloten een vijftal ouders juffrouw Van Rossem te vragen hun kinderen onderwijs te geven. Zij stemde toe en op 1 september 1908 begon zij haar lessen in een villa-kamer aan de Amaliaaan.

Het waren vijf leerlingen in klas 1.

In het leerjaar 1910-1911 had zij 20 kinderen verdeeld, over de klassen 1,2 en 3. Nu in een villa aan de Molenweg.

Het idee uit 1908 was goed aangeslagen. In 1910 werd de N.V. "De Nieuwe Baarnse School" opgericht en op 10 mei 1910 stapten vijf vaders, de heren Esser, Patijn, Korthals Altes en Wilkens naar de aannemer B.J. van Klaarwater voor de aanbesteding van 't schoolgebouw aan de Smutsaan 8. Op 7 september 1911 was juffrouw Van Rossem het eerste hoofd van de N.B.S.

1 september 1912 benoemde het bestuur een man, de heer M.Vrij, als hoofd. Juf Van Rossem werd plaatsvervangend hoofd.

Waarom een man in plaats van een vrouw, vertelt de geschiedenis niet.

Op 1 maart 1917 wordt de heer Vrij hoofd van de Amsterdamse schoolvereniging en komt de heer N.Broekhuysen als nieuw hoofd van de N.B.S.

Hier vertelt juf Broekhuysen verder.

"Ik ben geboren in 1915 in Amsterdam. Vader was onderwijzer aan een school van "de Amsterdamse schoolvereniging": "de school van Vrij." Die school bestaat nog.

In de zomervakantie volgde hij een Slöjd-cursus in Zweden. Er werd daar een balspel gespeeld met een paal waaraan boven een ring zat. Ze noemden 't ringboll.

Vader bracht dat spel mee naar Amsterdam, want hij had behoefte aan een balspel voor z'n klas.

Mevr. E.J.A. Broekhuysen

De school van Vrij aan de Jan Luykenstraat te Amsterdam.

Aan de overkant van de school was een veldje en daar kon hij dat mooi spelen. Hij paste de spelregels aan, zodat je 't kon spelen met jongens én meisjes. Dat was iets heel nieuws voor die tijd.

De ring liet hij vervangen door een korf, een wilgentenen mand zonder bodem. Dat spel is 't tegenwoordige korfbal.

Het korfbal-spel sloeg geweldig aan en in Amsterdam is toen ook de Nederlandse Korfbalbond opgericht.

Vader was een echte "doe-man". In Zweden had hij het Slöjd diploma gehaald. Hoe het precies kwam weet ik niet meer, maar vader en Vrij ruilden van baan. Vrij wilde dolgraag weer naar Amsterdam en vader wilde graag hoofd worden in Baarn.

Zo kwamen wij in 1917 in Baarn wonen. M'n broertje was toen net geboren.

We kwamen in een huis helemaal aan het eind van de Heemstralaan. Tegen de zandweg naar Eemnes aan. Daar waar nu hotel Groeneveld is. Als ik met moeder de weg naar Eemnes afliep, zag je er, langs de sloot die daar was, een zee van dotterbloemen. Een pracht gezicht. Aan de overkant van die weg had je een rij kleine huisjes, allemaal aan elkaar. Het zullen wel bosarbeiders-huisjes zijn geweest. Het eerste ervan was een heel klein postkantoor. Een juffrouw was er de chef. Het was dagelijks maar een korte tijd open.

In dat huis was ook een weesmeisje uit Amsterdam, die voor ons zorgde. Ze deed ook allerlei huishoudelijk werk. Korte tijd later is ze met een vrijer naar Amsterdam vertrokken.

Daarna herinner ik me een huis op de Eemnesserweg, dat er nu niet meer is. Ik dacht op nummer 54. Het huis is afgebroken om plaats te maken voor de doorbraak naar het parkeerterrein achter de Laanstraat. Waar nu de achterkant van drukkerij Bakker is.

Het was een wit huis met twee kastanjes in de voortuin, net als de twee kastanjes op de speelplaats van de Juliana-school schuin tegenover ons. De tuin achter ons huis was enorm groot. Hij liep helemaal tot de achterkant van Tissing, en er stond één kastanje in. Aan de andere kant hadden we een slagerij Van den Brink. Dat huis moet er nog staan. We hebben er gewoond tot 1921.

Ferdinand Huycklaan 13, zojuist voltooid in 1921. Toen nog niet wit gepleisterd.

Toen kwamen de huizen aan de Ferdinand Huycklaan klaar.

Daar kwamen we te wonen op nummer 13, naast Pierson. Er is nog een herdenkingssteen in ons huis op nummer 13, waarop je precies kan zien wanneer die huizen, het was een hele groep, klaar gekomen zijn.

Ik weet nog dat toen we er pas woonden, je vanuit onze achtertuin over graanvelden uitkeek. Dat heeft maar heel kort geduurd. Daarna werden er Douglas dennen aangeplant. Nu het bos van Pierson.

Beneden aan de laan, op de hoek had je een kruidenierswinkeltje, kwam je in de Heemstralaan, met twee rijen grote statige bomen. Net de Middachter-allee. Als 't

goed gewinterd had en 't water in de polders hoog stond en alles overstroomd was, keek je zo door de bomen over het water. Een prachtig gezicht was dat.

*Ferdinand Huyklaan 13
naast de witte villa, die later
afgebroken werd!*

Zoals ik al vertelde, had vader in Zweden het Slöjd-diploma gehaald. Het was een onderwijs-methode die zich een alzijdige ontwikkeling van het kind ten doel stelde door het te laten werken met hout, karton en klei. Later ook met pitriet.

Tegenwoordig zou je het handenarbeid noemen.

De hele zolder van de N.B.S. was als handenarbeidlokaal ingericht. Er stonden veel werkbanken. Ik herinner me ook nog goed de twee kleine hokjes in de hoeken van een klein lokaaltje. Het had iets geheimzinnigs. Later wist ik dat het linker hokje een voorraadkast was. Er lagen schriften, potloden, pennen enzovoort in. De rechterkast, direct als je binnenkwam, was bergplaats voor hout, karton en gereedschap. Van het handenarbeidwerk werden geregeld tentoonstellinkjes ingericht. Veel theeblaadjes, mandjes van pitriet, klei-en kartonwerk.

's Avonds gaf vader er slöjd-cursussen voor de "volksbond tegen drankmisbruik".

Hij was ook voorzitter van de vereniging voor neutraal bijzonder onderwijs en voor de V.V.V. heeft hij ook veel gedaan. Een echte doe-man zei ik al.

Toen ik zes jaar was kwam ik bij vader op school. Dat was in 1921. Ik heb er zeven jaar op gezeten, tot 1928 dus. Vader vond dat een kind niet te vroeg naar het lyceum moest. In het zevende jaar gaf hij aan een paar kinderen die hij daarvoor uitzocht, wat wiskunde. Niet alle kinderen vond hij daarvoor geschikt.

Alle kinderen bij vader op school gingen naar het lyceum. Hij noemde de N.B.S. een opleidingsschool. Hij zei altijd: "Studeren is een verzekering voor je leven."

Ik ging dus naar het lyceum. Ik heb me daar tegen verzet en heb 't drie jaren volgehouden, want ik wilde zo dolgraag iets met kinderen doen. Ik ben tenslotte in Amersfoort op de kweekschool terecht gekomen. Meneer Blijdenstein was daar directeur. In totaal waren er vijf leraren die een heleboel vakken gaven. Ik ben er geslaagd, maar niet direct bij vader op school gekomen, want ik wilde geen voorpraak van vader. Het was toen 1935 en we zaten midden in de crisisjaren. Het was moeilijk om een vast baantje te krijgen. Ik heb toen allerlei baantjes gehad en wat gevolontaird bij de Hilversumse schoolvereniging. 's Morgens kleuterklas en 's middags duvelstoejager in alle klassen. Ik verdiende toen f.50,- per maand en woonde daarvan op kamers. Mijn ouders droegen een tientje per maand bij.

Toen kwam er een oproep: "Zou je geen kwekeling met akte willen worden op de N.B.S.?" Dat was vlak voor de wisseling van het hoofdschap Vader-meneer Van Dijk. In 1937. Ik sta nog op de foto in jullie herdenkingsboek van 1983. Ik heb toen van het bestuur een aanstelling gekregen vóór 't afscheid van vader. Ik had 't zoontje van meneer Van Dijk, Folkert, in de klas.

Ik herinner me nog 't feest bij de geboorte van Beatrix, januari 1938. In september 1938 wilde ik weg, want ik wilde zo graag het diploma verpleegster halen. Meneer Van Dijk heeft samen met enkele ouders zó geprobeerd me te houden. Ze vonden 't verschrikkelijk dat ik wegging. Maar ja, ik had wat spaargeld en zo ging ik de verpleging in van m'n eigen geld. Ik volgde de opleiding in 't Wilhelmina-gasthuis in Amsterdam, tot 1939. Toen moest ik stoppen om gezondheidsredenen. Het was te zwaar voor mij.

Ik ging toen terug naar Hilversum, waarna gauw de oorlog uitbrak. In totaal ben ik tien jaar bij het 't onderwijs geweest."

Achteraf blijkt, dat Broekhuysen onderwijzer was op de school met Vrij als hoofd van de Amsterdamse schoolvereniging.

Bij de benoeming van Vrij als hoofd van de N.B.S. op 1-9'12, werd Broekhuysen hoofd der school, hij volgde Vrij dus op.

In maart 1917 ruilden Vrij en Broekhuysen, die elkaar dus goed kenden, van hoofdschap. Vrij keerde weer naar zijn oude school terug en Broekhuysen naar de N.B.S. Een leuk detail is ook, dat in 1922 Vrij Sinterklaas was op de N.B.S., de school van Broekhuysen dus.

Weer liet ik mevrouw Broekhuysen zoveel mogelijk zelf aan 't woord, veranderde iets aan de volgorde van onderwerpen en heb hier en daar haar interessante verhalen tot de hoofdzaken beperkt.

B.Stomp

Geraadpeegd:

Herinneringsalbum N.B.S. van september 1983.

MEDEDELINGEN

Algemene Ledenvergadering 29 maart 1994.

De Algemene Ledenvergadering van de Historische Kring "Baerne" wordt gehouden op 29 maart in de Speeldoos, aanvang 20 uur. Alle leden ontvangen een uitnodiging en, op aanvraag, de vergaderstukken. Wat komt er aan de orde? **De concept-agenda luidt als volgt: Opening, Ingekomen stukken, Mededelingen, Notulen van de alg. ledenvergadering van 16 maart '93, jaarverslagen en financieel jaarverslag, Bevinding van de kascontrole-commissie, Begroting voor het volgend jaar, Bestuurssamenstelling, Verkiezing kascontrolecommissie, Evaluatie verhuizing, Programma van activiteiten voor het volgend jaar, Twintig-jarig jubileum Historische Kring, het trefwoordenregister van het tijdschrift "Baerne" jaargang 1993 is in de zaal beschikbaar.**

De Definitieve agenda wordt begin maart door het Bestuur opgesteld.

Per 1994 is de zittingstermijn van de volgende Bestuursleden verstreken:

Voorzitter, de heer J.v/d Kraats (hij was voor een jaar gekozen, namelijk de resterende zittingsperiode van zijn voorganger, Mr C.C.M.Collard)

Vice-Voorzitter, Mw H.J.Uileman, Algemeen Secretaris, Mw F.Muts, Mw J.v/d Brink, Werkgroep Interviews, Mw L.Luikinga, Oudheidkamer, Hr H.v.Vugt, Werkgroep Archief. Alleen Mw Uileman en de heer Van Vugt zijn niet herkiesbaar, de andere Bestuursleden stellen zich opnieuw voor een periode van twee jaar beschikbaar. De zittingsperiode van Penningmeester, Mw I. Huls en de heer J.v/d Laan, Archeologische Werkgroep, verstrijkt pas in 1995. Voor de twee openvallende Bestuurszetels benadert het Bestuur mogelijke kandidaten. Leden die zich beschikbaar willen stellen voor de kascontrolecommissie en de, op te richten, feestcommissie worden verzocht dit op de Algemene Ledenvergadering kenbaar te maken.

Traditiegetrouw wordt de Ledenvergadering afgesloten met een informeel samen zijn. Het Bestuur zou het op prijs stellen behalve de vertrouwde gezichten, ook leden die nog niet eerder op een vergadering zijn geweest, te mogen begroeten. U bent dus van harte welkom op 29 maart om 20 uur in de Speeldoos aan de Rembrandtlaan.

Het register van "Baerne" 17e jaargang 1993 is verkrijgbaar tijdens de Algemene Ledenvergadering van 29 Maart a.s. en daarna in de Oudheidkamer, ingang Burg. Penstraat tussen nr.2 en 4.

Geopend maandagmorgen van 10.00-12.00 uur, maandagavond van 20.00-22.00 uur.

Voor de nieuwe leden zijn nog diverse nummers van "Baerne" te koop.

Ons lid T.de Ruig stuurde ons nog een foto van de telefooncentrale aan de Eemnesserweg 50, waarover we in Baerne 17e jaargang nr.4 schreven. Hoewel het gebouwtje in 1924 werd opgeheven als telefooncentrale, bleef het nog verscheidene jaren dienst doen als opslagruimte voor de technische dienst. Op de foto staat het personeel keurig voor de voormalige centrale opgesteld.

Van links naar rechts:

De heren: Bakker, Rademaker, Posthuma, Hartog, Prins, Prins en Bakker jr.

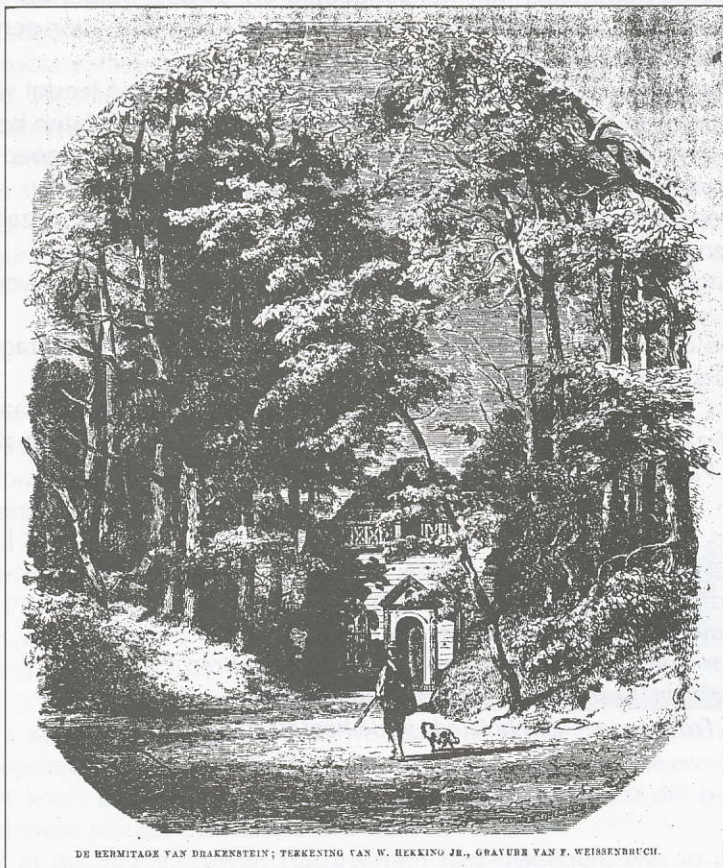

DE HERMITAGE VAN DRAKESTEIN

Omdat sommige tuingebouwen momenteel in Baarn zo'n grote belangstelling genieten, drukken we hierbij een gravure af van een ander tuingebouw, dat gedurende meer dan honderd jaar in de omgeving van Baarn heeft gestaan, namelijk de voormalige hermitage van Drakestein.

Tuingebouwen als koepels, priëlen, grotjes en hermitages werden vooral in opdracht van de eigenaren van grote buitens gebouwd en dienden uitsluitend om het plezier van jong en oud tijdens het buitenleven te vergroten.

Ook kon men zijn gasten tijdens een wandeling over het landgoed met dit soort bouwsels plotseling aangenaam verrassen.

DE HERMITAGE VAN DRAKENSTEIN; TEKENING VAN W. HEKKING JR., GRAVURE VAN F. WEISSEYDRUCH.

Het grappige is, dat we bij dit soort tuingebouwen bijna alle bouwstijlen tegenkomen. Vaak was er bij het ontwerpen van deze gebouwtjes de mogelijkheid om te experimenteren, zodat veel belangrijke bouwstijlen hier zelfs uit zijn voortgekomen.

De hermitage op het landgoed Drakestein, ook wel de "Kapel in het bos" genoemd, was een neo-gotisch gebouwtje uit het begin van de negentiende eeuw.

Met enige moeite is de plek, waar deze kluizenarij stond (achter het parkeerterrein van de recreatiekuil) nog te herkennen.

In: Tuin en Park, historische buitenplaatsen in de provincie Utrecht, lezen we over deze vroeger veel voorkomende sierhermitages het volgende:

"De sierhermitage of kluizenarij was in Nederland, evenals in de omringende landen, een populair verschijnsel.

Gewoonlijk lag de hermitage, ook wel aangeduid als Gelders huisje, op een afgelegen plek in het park, omgeven door dennen en sparren, die voor een sombere melancholische achtergrond moesten zorgen."

In een hermitage hoorde natuurlijk een heremiet of kluizenaar. Meestal was dit een beschilderde pop van hout of steen. Soms kon men zo'n pop zelfs laten bewegen.

In een enkel geval werd er een "heremiet" ingehuurd. Op het landgoed Biljoen in Velp werd een zekere Jan Gartsen rond 1800 als kluizenaar aangesteld.

Kluizenaars van hout of van vlees en bloed waren meestal in het gezelschap van doodshoofd en doodskist.

In de hermitage van Drakestein schijnt nooit een echte heremiet geweest te zijn, waarschijnlijk was er wel een houten collega.

In de loop van deze eeuw verdwenen er veel tuingebouwen. De hermitages werden bijna allemaal afgebroken, ook de hermitage van Drakestein.

In Amsterdam, in het park van Frankendael is er nog één in goede staat aanwezig.

De enige bewaard gebleven hermitage in de provincie Utrecht bevindt zich op het landgoed De Paltz bij Soestduinen.

J.Kruidenier

Geraadpleegd:

A.van der Staay- Van parken en tuinen. Leiden 1989.

Tuin en Park. Historische Buitenplaatsen in de Provincie Utrecht.

Onder red. van K.M. Veenland- Heineman. Uitg. Matrijs.

J.H.Kruizinga- Frankendael, een hofstede in de hoofdstad.

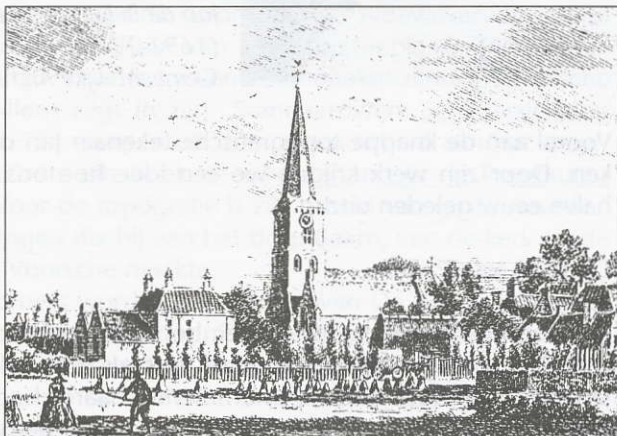
JAN DE BEIJERS TEKENINGEN VAN "EEN REDELYK FRAAI EN VERMAAKELYK DORP"

In de geschiedenis van de Nederlandse beeldende kunst is er na de bloeitijd van de Gouden Eeuw een terugval. Er zijn wel grote achttiende eeuwse kunstenaars geweest, als Cornelis Troost, met zijn meesterlijke portretten en moraliserende genrestukken, en de Amsterdammer Jacob de Wit, die zo prachtig deuren en plafonds kon beschilderen. Maar de veelheid aan grote meesters was voorbij. Toch heeft op één gebied, dat van de topografische teken- en prentkunst, de Eeuw van de Verlichting uitgeblonken.

Tekenaars trokken met hun schetsboek het land door en van hun tekeningen werden door etsers en graveurs prenten gemaakt, die door drukkers en uitgevers in boeken werden verzameld.

De kunstenaars verlieten de grote steden en zij werkten niet meer vooral in Holland en Zeeland. Zij reisden door alle gewesten van de Verenigde Nederlanden. Onder de welgestelden, als de rijke Amsterdamse kooplieden die een buiten aan de Vecht bouwden, ontstond er een nieuwe markt voor die kostbare plaatwerken met schallende titels als de Zegepralende Vecht, het Zegepralant Kennemerland, Hollandsche Acadia, Het Verheerlykt Nederland, Eemlandsch Tempe of 't Verheugd Amsterdam. In een zogenaamde Atlas werd een prentenverzameling bijeengebracht.

*Het dorp Baarn.
Tekening van Jan de Beijer,
prent gemaakt door Hendrik
Spilman
Uit "Het Verheerlykt Nederland",
deel 9. nr. 209
Uitgegeven door J. Tirion
(1705-1765)*

In het werk van deze kunstenaars zien we vaak een idyllische arcadische of romantische visie op het landleven, zoals de dichter Poot dat had beschreven: "Hoe genoeglijk rolt het leven des gerusten landmans heen". In feite moest die boer in kou en regen hard zwoegen om een bestaan te hebben.

Baarn, dat in de Middeleeuwen stadsrechten had gekregen, was in de achttiende

eeuw maar een klein dorp met weinig inwoners, al werd het door bezoekers als "vermaakelyk" (aardig, vriendelijk) beschreven. Rondtrekkende tekenaars als Cornelis Pronk en Jan de Beijer hebben ook Baarn, Eembrugge en De Vuursche weten te vinden en van hun tekeningen of schetsen werden mooie prenten gemaakt. Het is jammer dat we van Baarn geen oudere tekeningen of prenten kennen dan uit het tweede kwart van de 18e eeuw. De oudste zijn van 1731, 1744 of 1749. Wat zouden we graag weten hoe de kerk op de Brink er in de 17e eeuw uitzag.

Maar laten we voorlopig tevreden zijn met de 18e eeuwse afbeeldingen die bewaard zijn gebleven als losse bladen of in verzamelwerken.

*Jan de Beijer, getekend door Cornelis Pronk
(1691-1759)
Gemeentelijke Archiefdienst Amsterdam.*

Vooraf aan de knappe topografische tekenaar Jan de Beijer heeft Baarn veel te danken. Door zijn werk krijgen we een idee hoe ons dorp er ongeveer twee en een halve eeuw geleden uitzag.

Leerling van Pronk

Jan de Beijer werd op 24 september 1703 geboren in Aarau in Zwitserland. Zijn vader, een Hollandse officier, had de taak daar soldaten te werven. In 1711, toen Jan acht jaar was, ging hij in Emmerich naar school. Daarna is hij leerling geweest van de tekenaar Cornelis Pronk (1691-1759), met wie hij later heeft samengewerkt aan topografische atlanten.

Aan Pronk, de beste topografische tekenaar van de eerste helft van de 18e eeuw, wiens werk zeer natuurgetrouw was, heeft De Beijer een ideale leermeester gehad. Ongeveer in 1742 is De Beijer verhuisd naar Vierlingsbeek, een plaats aan de linkeroever van de Maas bij Overloon, halfweg tussen Nijmegen en Venlo. In de tijd dat

hij in Vierlingsbeek woonde, maakte hij veel topografische tekeningen van Brabant en Limburg.

Omstreeks 1750 moet hij verhuisd zijn naar Amsterdam. Zijn Amsterdamse tekenseerie loopt van 1751-1769. Daarna is hij naar Gelderland vertrokken. De plaats en het tijdstip van zijn overlijden zijn niet nauwkeurig bekend, maar waarschijnlijk is hij overleden in Doesburg, waar een van zijn broers woonde. Hij is gestorven na 1775, dus hij is, voor zijn tijd, nog oud geworden. (De laatste gedateerde tekening is van 1775, een voorstelling van Wijk bij Duurstede).

De Beijer maakte zijn tekening over het algemeen in zwarte oostindische inkt. Soms kleurde hij zijn tekeningen later in. Hij ging zuinig met zijn materiaal om, en soms zien we aan weerskanten van een blad een tekening en een schets.

Volgens een tijdgenoot was hij "een ingetogen levend man".

Hij heeft veel gereisd door de Vereenigde Nederlanden en het Land van Kleef. Een flink deel van zijn tekeningen heeft hij gedateerd en zo kan men zich een voorstelling maken van zijn reizen.

Omdat hij kennelijk in korte tijd van de ene plaats in de andere kwam, moet hij te paard of met een koets gereisd hebben en natuurlijk ook met de trekschuit. Hij maakte tekeningen in opdracht van uitgevers als Isaak Tirion of P.Fouquet, beiden in Amsterdam, terwijl hij ook werkte voor particulieren. Zo liet J.C.Ploos van Amstel hem tekeningen opkleuren van Rhenen, Doesburg en Utrecht. De Beijer kreeg er f.6,- per stuk voor.

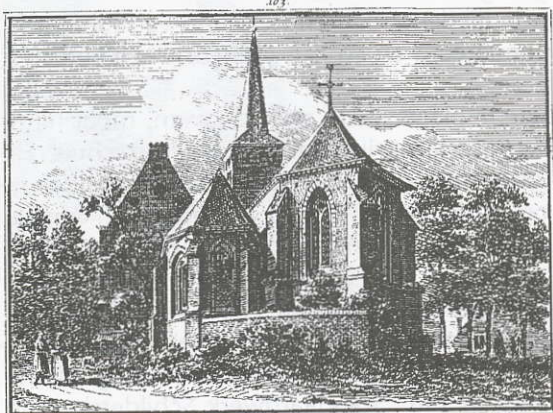
In 1745 maakte De Beijer, in opdracht van de gefortuneerde zijdevever David van Mollem, een serie van vijftientig gezichten van diens buitenplaats Zijdenbalen aan de Vecht. De Beijer werkte altijd "naar het leven". Hij maakte zijn topografische tekeningen ter plekke. P.T.A.Swillens zegt in zijn Standaardwerk Schilderslexicon van de tekeningen van De Beijer: "Zij munten uit door getrouwheid aan het gegeven en bijzondere uitvoerigheid". In zijn boek over Nederland in de Prentkunst schrijft Swillens over De Beijer: "Voor de topografie is zijn arbeid van grote waarde." Dat geldt dus ook voor de tekeningen die hij van het dorp Baarn, van de kerk op de Brink, van Eembrugge en van De Vuursche maakte.

In de Oeuvre-catalogus van H.Romers worden zes werken van De Beijer genoemd, voorstellende Het dorp Baarn, of de kerk te Baarn. Dat werk is niet gedateerd. Maar uit welgedateerde tekeningen weten we, dat De Beijer op 16 augustus 1744 in Eemnes was, in 1749 in Eembrugge en op 19 september 1749 in Soestdijk. Wellicht is hij dus in 1744 of 1749 in Baarn geweest.

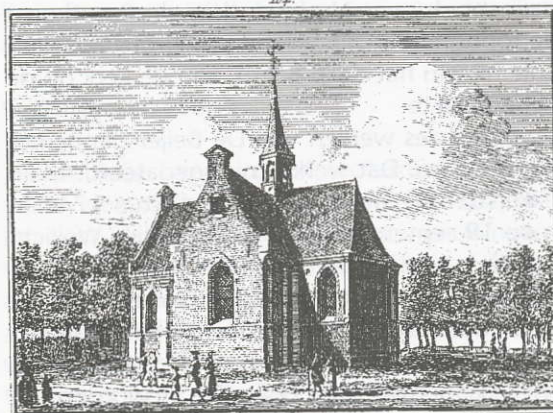
Hij werkte in Baarn in opdracht van de Amsterdamse uitgever Isaak Tirion. Tirion liet van De Beijers tekeningen prenten maken door de graveur en etser Hendrik Spilman (1721-1784). Spilman, een belangrijk kunstenaar, die zelf ook tekende, was in 1742, op eenentwintigjarige leeftijd, lid van het Haarlemse Sint Lucasgilde geworden. (In het Haarlemse Frans Halsmuseum wordt werk van hem bewaard).

Het Verheerlykt Nederland

Isaak Tirion publiceerde de etsen van Spilman naar tekeningen van De Beijer in zijn monumentale negendelige uitgave Het Verheerlykt Nederland of Kabinet van Hedendaagsche Gezichten dat tussen 1745 en 1774 is verschenen. In de studiezaal van het Rijksprentenkabinet in Amsterdam heb ik die prachtige, zeldzame en dus zeer kostbare folianten mogen raadplegen. De complete serie is vooral zeldzaam, omdat in het verleden door handelaren veel van deze boeken verknipt zijn, om de afzonderlijke prentjes los te kunnen verkopen. Tot voor een jaar of dertig kon je er voor een gulden of zeven nog wel eens een kopen en nu zijn ze minstens twintig keer zoveel waard.

De KERK te BAARN.

De KERK te VUURSCHÉ.

Getekend door Jan de Beijer, terwijl Hendrik Spilman de prent heeft gemaakt.

Uit Het Verheerlykt Nederland. Deel 8 (Prenten 103 en 104)

Uitgegeven door Isaak Tirion in Amsterdam, tussen 1705 en 1765.

Verheerlykt Nederland is een prentenverzameling. Het is een atlas, een verzameling afbeeldingen die betrekking hebben op de geschiedenis van een stad, streek of land. (Zo werkte De Beijer ook voor de Atlas van Fouquet, met prenten van Amsterdam).

Op iedere pagina in Verheerlykt Nederland staan twee prenten onder elkaar. (De achterzijde is onbedrukt). Boven iedere prent staat het nummer. Onder de onderste prent de gegevens. In deel 8 van Verheerlykt Nederland vinden we onder elkaar De Kerk te Baarn, genummerd 103,

en De Kerk te Vuursche nummer 104, met links onder de aanduiding: J.d.B.del. en dat betekent: Jan de Beijer deliniavit (heeft het getekend) en rechts onder H.S.f., wat wil zeggen Hendrik Spilman fecit, heeft het gemaakt, dat wil zeggen geëst.

In deel 9 van Verheerlykt Nederland staat onder nummer 209 een prent getiteld Het Dorp Baarn met een zij-aanzicht van de kerk; op de voorgrond werken een boer en een boerin op het land, waar korenschoven staan. Links naast de kerk: "Mes Délices" (met vier schoorstenen), het huis van de schout Christian Wiarda Plesman.

De Eembrug Siende op Amersfoort is prent 132 uit deel 8.

In het midden staat de ophaalbrug, rechts daarnaast vijf of zes huizen met een hooiberg. In de Eem ligt een volbeladen schip, waarvan de zeilen zijn gestreken. Met een vergrootglas zie je een man met een volle kruiwagen, alsmede een hoge kar met een paard ervoor en een groot huis met een fraaie gevel, het huis van de burgemeester van Eembrugge.

Links in de verte de toren van de Lieve Vrouwe kerk in Amersfoort. Aan de oever van de Eem op het jaagpad staan een man en vrouw in gesprek. Deze fijn getekende ets, waar zoveel op te zien is, is van 1749.

Tenslotte vind ik in Verheerlykt Nederland, onder nummer 220, een prent van De Beijer en Spilman : Het Huis Draakestein, gezien van opzij, met de toegangsbrug en de slotgracht, die met bomen omzoomd is.

Tegenwoordige Staat

Jan de Beijer werkte nog mee aan een andere uitgave van de Amsterdamse firma Tirion. Het is een werk in 23 delen getiteld: Hedendaagsche Historie of Tegenwoordige Staat der Verenigde Nederlanden. Het gaat ons hier om deel XXII, dus het voorlaatste deel, dat gaat over de Provincie Utrecht. Het is uitgegeven in 1772. De Tegenwoordige Staat, zoals men de serie meestal aanduidt, is het pendant van Het Verheerlykt Nederland. Terwijl dit laatstgenoemde werk alleen prenten zonder beschrijvingen bevat, is de Tegenwoordige Staat vooral beschrijvend.

In het voorwoord vertelt de weduwe van Isaak Tirion, dat zij na het overlijden "van haren nyveren egtgenoot", besloten heeft het werk voort te zetten.

In het deel over de Provincie Utrecht wordt ook over Baarn verteld, en dat verhaal uit het tweede kwart van de achttiende eeuw laat zich lezen als beschrijving van de Baarnse prenten van De Beijer en Spilman.

"Baarn is tegenwoordig een redelyk fraai en vermaakelyk Dorp, inzonderheid ter plaatse van de huizen, die meest rondom de Kerk staan. Daar nevens vindt men een groot Marktveld, met hoog opgaande boomen beplant. De Kerk is redelyk groot, doch oud, hebbende een hoogen spitsen Tooren aan 't vooreinde, alwaar de gevel dubbel is, en vertoonende zig van agteren als zamengesteld uit verscheidene zwaare

kapellen. De Predikant, Cornelis Hoefnagel, welke ook het Dorp ter Eem, of Eembrugge, bedient, is een Lid van de Klassis van Amersfoort. De hervormde Gemeente bestondt, voor eenige jaaren, slegts uit weinig meer dan vyftig Ledematen, dewyl de inwooners meest den Roomschen Godsdienst toegedaan zyn".

In het zelfde verhaal wordt dan nog verteld dat "de Roomschgezinden eene Statie hebben in een klein buurtje, Zandvoort genoemd". Dat was dus de katholieke schuilkerk, die tot het midden van de negentiende eeuw zou dienst doen.

Om nog even bij Jan de Beijer te blijven.

Naar een tekening van De Beijer heeft Willem Writs in 1766 een ets gemaakt: Het dorp Baarn. Links naast de kerk, met de wijzerplaat van het uurwerk nog onder de spits bij de galmgaten, zien we het logement met uithangbord. Drie vrouwen staan voor de ingang te praten. Er komt net een paard en wagen met koetsier aanrijden.

Het dorp Baarn. Ets van Willem Writs van 1766 naar een tekening van Jan de Beijer. Illustratie in de dichtbundel *Eemlansch Tempe of Clio op Puntenburg* door Pieter Pyper uit 1803.

Links: het logement, geheel rechts: Mes Délices, het schoutenhuis.

Op de voorgrond een man in 18de eeuwse dracht, met steek en kuitbroek en lange kousen. Rechts achter een hoge boom: "Mes Délices" Willem Writs, die deze plaat etste was werktuigkundige, tekenaar en etser. In 1787 was hij de oprichter van het genootschap Felix Meritis.

Eemlandsch Tempe

Deze prent van Baarn door Writs naar De Beijer is een van de illustraties van het dichtwerk uit 1803: Eemlandsch Tempe of Clio op Puntenburgh door Pieter Pypers, die zo opgetogen over ons dorp geschreven heeft: "Landgenooten! reist toch niet/Driftig naar een vreemd gebied". In "Baeren" vindt men immers "Al het schoone der natuur".

De ets van Writs wijkt iets af van de gewassen oostindische inkt-tekening van De Beijer, die ik heb aangetroffen in de Atlas Coenen van 's Gravensloot in het Museum Flehite in Amersfoort.

Jan de Beijer heeft in totaal 2000 tekeningen gemaakt.

Zoals in het begin van dit verhaal is opgemerkt was Jan de Beijer, een leerling van de Amsterdamse tekenaar Cornelis Pronk. Van Pronk bewaart het Prentenkabinet van het Rijksmuseum in Amsterdam vier schetsboekjes, waarin schetsen voorkomen van Baarn, Eembrug en Pijnenburg. Bovendien heeft Pronk een tekening van het kerkje en de molen van Lage Vuursche gemaakt. Pronk maakte zijn tekeningen van onze omgeving al in 1731, dus dertien en achttien jaar eerder dan De Beijer. Pronks topografische tekeningen zijn dan, voor zover mij bekend, de oudste nog bestaande gezichten op Baarn.

H. Bronkhorst

Bronvermelding

P.T.A.Swillens, Nederland in de prentkunst, Heemschutserie. Amsterdam, 1944.

P.T.A.Swillens, Schilderslexicon, Het Spectrum, Utrecht, 1958.

H.Romers, J.de Beijer, Oeuvre-catalogus, Kruseman, Den Haag, 1969.

J.Zwaan, Een kabinet van Gooi- en Eemland, Fibula- Van Dishoeck, Bussum, 1973.

Hedendaagsche Historie of Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden en vervattende in 't byzonder dien van Utrecht.

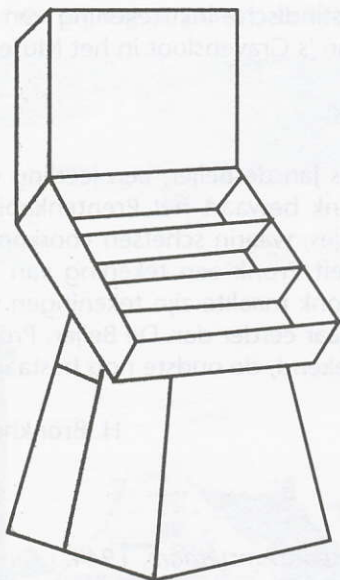
Met landkaarten en Printverbeeldingen versierd. By de Wed. Isaak Tirion, Amsterdam, 1772.

Het Verheerlykte Nederland of kabinet van Hedendaagsche Gezichten, Isaak Tirion, Amsterdam, 1745-1774.

(deel 8 en deel 9)

VLASTUIN BV Displays en verpakkingen

- De Groene Displaylijn -

- Monomateriaal, dus milieuvriendelijk kwaliteiten en 100% recyclebaar!
- Display-uitvoeringen zonder veel kartongebruik;
hierdoor: - minimale opslagruimte
- minder codenummers
- Ideaal voor loonpakkers door eenvoudige handling.
- Na de aktie snel plano tot een minimaal pakket!
- De STABERNACK gepatenteerde "one second-display" met aangelijmde voet kan in vele varianten worden uitgevoerd.

Showroom : Guldenhoflaan 23 - Baarn
Telefoon : 02154 - 12761
Corr. adres : Postbus 124 - 3740 AC Baarn
Fax : 02154 - 17491

Gustav Stabernack GmbH
Verpackung • Display • Druck • Beratung

A **G**
ADVIESGROEP
BAARN **B**

*Fiscaal jurist
en
Zakenadviseurs*
Eemnesserweg 12
3741 GA BAARN

Telefoon:
02154-25811

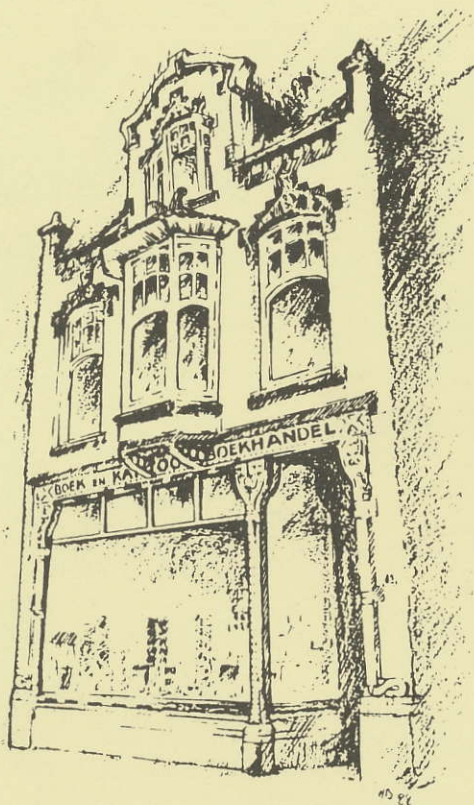
Telefax:
02154-25714

Privé:
02154-12626
03494-52821
055-670372

- * FISCAAL-JURIDISCH ADVIES
- * ADMINISTRATIES
- * BELASTINGAANGIFTEN
- * JAARREKENINGEN
- * BEDRIJFS-ECONOMISCH ADVIES

Maakt u vrijblijvend eens een afspraak, ook 's avonds zijn wij voor u bereikbaar.

EEN PERSOONLIJKE BENADERING STAAT BIJ ONS VOOROP.

Sinds 1886

BOEKHANDEL DEN BOER

Laanstraat 69 - 3743 BC Baarn - Telefoon 12032

Gespecialiseerd
in literatuur,
kunst- en kinderboeken